

Hétről Hétre

A MAGYAR HIRLAP SZÉPIRODALMI MELLÉKLETE

Néhány óra a balatoni révészek között

IRTA: KRUDY GYULA

Aki meglevenedett bibliai festményt akar látni, az keljen át Zamárdi és Szántód között a kompon. A hajót azok az emberek hajtják evezőkkel, akik már Jézust a tengeren hajókázták, a kiknek arczásait régi templomok félfomályos boltozatain láttuk. Az evezős ember az evezésbe elmerült, szinte átváltozott ember egyforma a biblia ezer esztendőinek messziségében és a zamárdi kompon. A fásasztó testi munka az üdvözítő közelségébe vonja az emberi areokat, a tulvilágra megy az arefényekért, szivekért, a halálosan elfárasztott testből kiválik a lélek és kiül a szemekbe, mintha elrepülni készülné. Régen láttam szebb embereket, mint az evező révészeket.

Bus taktusa a munkának a legősibb. Az evezés ugyanaz volt ezer év előtt is. Hat legény, aki hajtja a nehéz kompot, egymás mellett ül párosával. Mielőtt meghuznák a hosszú, nehéz lapátot, fölemelkednek a deszkáról, amelyen ülnek, aztán ugyanabban a másodperében vetik hátra magukat, amidőn meghuzzák a rudat. Előre vetik magukat, hátradőlnek, mintha egy test, egy izom volna valamennyi. Nem késhet senki egy szempillantást, nem pihenhet egyik sem egy másodpercet, nem takarékoskodhat a munkával egy verejtékcseppet sem. Mint egy emberföltti tánc, ősi ringatása a testnek, megfeszülő és engedő kötele az izomzatnak, a testi munka csodálatossága: folyik az evezés a kompon. Szakadatlanul, megállás nélkül attól a perctől fogva, amint az evezőket a vízbe merítik: ringatóznak a testek, külön életet kezdenek élni a lábuk, a karok, de legfőképpen a fejek, amelyek lassanként oldalvást dőlnek a kimerültségtől. Az evező emberek testmozgásában van némi nyoma annak a legmodernebb festőművészetnek, amelyet kubizmusnak, futurizmusnak neveznek. Az evező ember testrészei valóban szétválni látszanak egymástól a mozgás következtében. Egy pillanatban csak hátrafeszlülő karok látszanak: az emberek eltűnnek a karok mögött. A test többi része eltűnik, levegővé, láthatatlanná válik. Tíz-két kar látszik csupán a hat

evezőn. A másik pillanatban: a karok válnak levegővé és helyüket elfoglalják az emberi törzsek, amelyek átringanak egy másodperere a hajó orrában, mint elvonuló színészek a színpadon. Aztán legvégül a fejek maradnak csupán helyükön. Ezek az önfeledkezett, álaré, festéknélküli fejek, amelyek olyan pirhoz, fényhez jutnak, mint a szentek fejei, amelyeket egykor régi templomokban láttunk. Nem lehet leírni azt a változást, a melyen a révészlegények által mennek, amire a Balaton közepéig hintáztatják a kompot. A szélmarta, esőtepte, viharos areok elveszítik minden földi durvaságukat. Megnemesednek a homlokok, belső fényekben égnek a szemek, alkonyati aranypirban fürdőnek a fölhevült areok. Az a fiatal legény ott az ifju János próféta, midőn jelenséget lát. Ez a rongyos katona az első padon olyan, mint Nepomuki, akinek szobrait annyit láttuk vizek felett hidak bejárásánál. Bibliai emberek ők valamennyien, amint itt a haragos víz felett, zöld ég alatt, sötét hegy mögött a hajót vonják, huzzák, megszakadásig eveznek, nem is néznek egymásra, mert mindegyik azt csinálja, amit a másik, a szemük a távolság fátyolképeire szegeződik: vajjon mit látnak ott a nedves, örömtelen, fájdalmas szemek? Fel, le, fel, le. Így folyik a munka megállás nélkül, nekivetetten, szinte életre-halálra, a nagy víz közepén, távol a hegyek visszhangjaitól, messi a mezők dalaitól, földi életek tarkabarkaságaitól. Fel, le, fel, le. A nagyviznek ninesen vége, a hullám nem változik, végtelen szövetje a víznek egyforma kedvvel fogadja a rávonuló gályát minden evezőhuzás után, a szél nem tud új nótát, mindig csak egyet fúj, a hal nem dugja ki a fejét, hogy itt énekeljen az evezőknek: komor az ég, zord a víz, reménytelen a esillag, amely a felhők ablakán átpillant, mozdulatlan a köves part, igérettelen a hófnap, amely nemsokára beköszöntő éjszaka után következik, a homályba borult partokon csak a szél tudja a járását, ők a vizet ismerik csupán, amely szürke homokszemként perdul le az óra a többi

ját, hallgatva fogadja őket napról-napra, nem mondja nekik, hogy őket szereti, nem ölegeti, dédelgeti őket, holott mindig vele és benne vannak, csak türi, viszi őket, evezőiket, sötét hajókat, messzejáró utasaikat, akiknek idegen sár szárad a lábukon, akik majd innen nemsokára kikötnek és örökre felejtik a hajósokat, akik itt a víz közepén minden izmuk megfeszítésével dolgoznak értük. Hátra sem fordulnak többé a parttól, vissza sem néznek a messziből, szürke homokszem perdul le az óra a többi közé, elhalványodik az emlék, mint a felhő a távolban, elsuhan a szél, mint az álom és a hajósok nehéz, megszakadó munkától átnemesedett areából, ez eleven tüneményekből annyi sem marad meg az emlékezés számára, mint a gyufa ellobbant lángjából a vak éjszakában.

Fel, le, fel, le vonják a kompot a legények, a tihanyi tanító mindig a hullám közepének irányítja a kormányrudat, mert a hullám közepét kell kettévágni a hajó orrának, ha céljához egyenes vonalban akar jutni, a kicsi lovak tűnődve, ijedt mozdulatlansággal állanak, ismeretlen part felé tétován kalandozik az utazó szemé, erőlködik a szél, mintha megérkeztek volna segédei az alkonyattal, mély vízből jön fel a hullám fehér torkával, a közelgő hegyeken már lábujjhegyen át az alkonyat pásztorfiuja, ásítózva bukna be az esti homályok, az eddig fehérbő parti házikók, vadkaesa-pár vonul a tó fölötti éji tányára, lomposan roppanna száll egy nagy madár, mintha megunt volna már az életét, a esend hirnökei futnak szét mindenfelé a kegyelemlevéllel — csak a révészlegények dolgoznak a végkimerülésig, inuk rogytaig, az égre nézve, földet, vizet nem látva, közelgő partot nem érezve, fel, le, mint az örökös dologban álló emberi nedv és verejtéknek ki nem fogyó forrása, mozgásnak meg nem állása, álomnak leszálthatatlan kerengése, a munkának elhallgatás nélküli bugása, másvilágig érő evezőesapása... Amíg felsívit a révészgazda sirályhangja: Állj!

S akkor szökkenve, nyögve, feljajdulva állnak meg az örök

evezők, messi utról térnek vissza a régi emberi arculatok, látni kezdenek a kimerült szemek, a víz alól bukkannak fel a levegő után nyíló szájak, ernyedten zuhannak le a karok, pártra fut a nehéz alkotmány és oly fűrgen helyezkedik el az ut irányában, mint egy táncosnő.

Igazgatja, illegeti széles fenekét, a lovak robajjal rontanak le a könnyű kocsiival a veszedelmes helyről, a révészgazda beszedi az utiköltséget a kéknadrágos suszterkétől, aki nem segített a komp vonásában, a legények mozdulatlanul maradnak helyükön, evezők mellett, mintha nem tudnának megválni a fáradsalmaknak e kemény deszkájától. Le-pihennek a szíjjas, vadmadár esontu karok, fekete kezek remegve tapadnak a hidhoz, izmos derekak fájdalmasan összegörnyednek, megmerevült fejek bágyadtan a mellre hanyatlanak, bajuszok hallgatva lekonyulnak, szemek megmeredve a vízre néznek, a kemény, esontot törő, izmokat végsőig megfeszítő munka után szinte ijedt ez a nyugalom. Evezni, leülni, haladni: ez az élet, nem pedig egy helyben állani a köves, vén partokon. Vad madár módjára belevágódnai a szélbe, a hullámba, a baljóslatu Balatonba: ez az öröm, nem pedig tunyán pihenni a deszkapadon. Repülni, utazni, utólélni az este lenyuló köpenyegét, vagy a napsugár utolsó barkantyuját elkapni a hullámon... Fűtyülve venni a lélegzetet, próbára tenni a szívet, birkózni az ellenálló vízzel, legyőzni a vasvillás szelet, küzdeni, felragyogni, győzni a vizen... Ez az élet, nem az üldögélés a kikötőben. Most egyszerre szegény munkásemberekké váltottak az apostolok...

A bibliai kép helyett a minden napi sáros országot következik. A balatoni zugás helyett kerékek egykedvű pergése, vízi gondolatunkat. Az eső nyakunk közé esap az ut fordulójánál, mint egy lesben álló vándorló. Az alant maradt tavon halottként halad a fekete komp. A vizionárius areok helyett fáradt legények ácsorognak a parton. Hörög a szél a hegynek kapaszkodó uton. Mintha a boldogságos, fáradságos, biztosan célhoz (Polytatis a 8-ik oldalon)

A kivándorlók hajóraszállása

IRTA: EDMONDO DE AMICIS. A Sull' Oceano könyvből.

MIKOR estefelé a kikötőbe érkeztem, a kivándorlók hajóraszállása már egy órája hogy elkezdődött és a Galileo gőzös partra vetett kis hidján át, javában nyeldeste magába a nyomorúságot: a szemköztös utlevélhitelesítő hivatalból kijönlő népség végtelen processzióját. A legtöbb kivándorló fáradt és álmos volt, mert egy-két éjszakát szabad ég alatt töltött, kutya módra heverve Génua utcáin. Munkások, parasztok, csecsemőket dajkáló asszonyok, az árva ház bádogtábláját még mindig mellükön viselő fuesskák mentek fölfelé a hidon; a legtöbbnek összehajtható szék a hóna alatt; a fejükön, a kezükben pedig mindenféle formájú cökmők, egybegyűgölyt ágyneműek; szájukban a hajóbeli számozott ágyra szóló jegy. A szegény asszonyok, kiknek mind a két karján gyerek ült, fogukkal igazgatták félrecsúszó bugyrukat; vén parasztasszonyok felfogták a rokokót, hogy ne akadjon a hidba és kilátszott csupasz, sovány lábikrájuk; sokan meztláb voltak, cipőjük a nyakukban lógott.

Helylyel-közzel e nyomorúság közepett elegáns utazó-köpenyegbe öltözött urak, papok, nagy tollaskalapú hölgyek jöttek; a legtöbb hölgy megrakodva kutyákkal, kalaptokokkal, régi Lévy-féle kiadási francia illusztrált regényekkel. Az emberek ez áradatát néha megszakította egy-egy felhajtott gulya és nyáj. Az ökrök, a juhok a fedélzetre érve, nem tudták hányadán vannak, megrémültek, összezavarodtak; bögésük, bégetésük összevegyült a hajóorrba kötött lovak nyerítésével, a matrózok, nap-szamosok kiabálásával s az óriás terheket emelő gözdaru siketítő zajával. Aztán megint folytatódott a kivándorlók felvonulása; Olaszország minden vidékéről való arcok és öltözetek, szomorú szemű, tagbaszakadt földmivészek, rongyos, piszkos öregek, viselős asszonyok, vig leányok, helyre legények, ingujjas parasztok, gyerekek is, akik alig értek a fedélzetre, már összekeveredtek az utasok, szolgálók, hajóstisztek, fináncok tömegében, mint a ki eltéved a vásár sokadalmaiban. Már két órája tartott a beszállás. A nagy gőzös pedig mozdulatlanul állott a part mellett, mint egy reneteg acélhal, amely még mindig szomjuhozza az olasz vért.

A kivándorlóknak a fedélzeten egy asztal elé kellett járulniok; ott a komiszárus irta be a neveket és osztotta ki hat-hat embernek a konyhákat. A beírás alatt a népek szépegték, hogy vajon nem rövidítik-e meg őket pénz dolgában és a paraszt bizalmatlanságával néztek a kezében tollat tartó, papiros fölé hajló emberre. Pörlekedés, panasz, tiltakozás hallatszott. Aztán a családokat szétválasztották; a férfiakat jobbra, az asszonyokat és gyermekeket balra vezették a hálóterem felé. Megesett az ember szíve, látván, hogyan bajlód-

nak le a meredek lépcsőn a szegény asszonyok, aztán végigtapogatóznak e nagy, alacsony terméken, ahol mint a selyemfogár-tenyésztők rekeszei voltak egymás fölött az apró, szűk ágyak.

Egynéhány nő eltévedt podgyásza felől kérdezősködött egy matrótól; az meg egy szót sem értett a beszédből. Mások buta fásultsággal ültek le akárhová és maguk elé bámultak. Sokan meg föl s alá szaladoztak a zürzavarban, nyugtalanul nézve a velük szembejövő idegen, ismeretlen arcokba. Nehányan, akiket az alsó terembe akartak küldeni, megálltak a sötét lépcsőgádornál és nem akartak lejjebb menni. — Az ajtónál egy asszony zokogott, az ágyára hajta fejét. Mondták, hogy épp hajóraszállás előtt hirtelen meghalt a kis leánya. Férje kénytelen volt a holttestet a kikötőbeli rendőrségnél hagyni, hogy onnan majd kórházba szállítsák.

Az asszonyok legtöbbje lent maradt a hálóteremben; a férfiak azonban lerakva holmijukat, fölmentek a fedélzetre és a korláthoz támaszkodtak. Furesa! Legtöbbje először volt életében ily nagy gőzősön, mely számukra új, csodákkal és rejtelmekkel teli világ lehetett; és mégse nézte egyik sem a körülötte kinálkozó rendkívüli dolgokat. Az egyik nagy figyelmességgel szomszédja podgyását vagy székét vizsgálta; avagy egy ládára mázolt számot olvasgatótt. A másik almát vagy kenyeret rágicsált, minden falatot megnézve, akár csak otthon az istálló ajtajában. Egy pár asszonnak kísért szeme volt. A legények nevetgéztek, de észre lehetett venni, hogy erőltetett a vigáság. A legtöbb kivándorlón csak fáradtság és apátia látszott. Az ég borús volt. Esteledett.

Egyszerre dühös kiabálás hallatszott az utlevélhitelesítő hiva-

talból. Emberek szaladoztak a parton. Az történt, hogy egy paraszt házaspáron és négy gyermekén az orvos konstátálta a pellagrát. Mindjárt az első kérdéseknél kiderült, hogy a férfi feleszű s mikor tudtára adták, hogy nem szabad hajóra szállnia, dühöngeni kezdett.

A parton vagy száz ember álldogált. A kivándorlók rokonai közül mentül kevesebben. Többnyire kíváncsiak, meg a legénység ismerősei, atyafiai, akik már megszokták az ilyen bucsuzásokat.

Mikor mindenenek beszállottak, egy kis nyugalom lett a gőzhajón. Hallatszott a fűtött masina tompa morgása. Mindenki a fedélzeten volt, összecsoportosulva némán. A várakozás ez utolsó percei végteleneknek látszottak. Végre a matrózok a hajó elején, végén kiabálni kezdtek: "A ki nem utas, partra!"

E hangokra mozgolódás támadt az egész Galileon végig. A ki nem tartozott a hajóra, kitakarodott; nem sokára kiemelték a hidat, fölstedték a vasmacska-morzsolat szét a szemökben. E megindultságnak furesa ellentéte volt a matrózok, tiszték és a parton lévő ismerősök, rokonok könnyede, feesező bucsuzása. Akárcsak Speziába való utazásról volna szó: "Minden jókat! Ne feledd azt a csomagot!... Mondd meg Gigianak, hogy eljárom a megbízásában... Montevideóban add postára!... Hát a borra nézve áll az alku... Szerencsés utat!... Jó egészséget!"

Egynéhány későn érkező még szivaresomókat, narancsokat dobott a fedélzetre. A tengerészek köteleket, felhúzták a lépcsőt; a gőzsip egy utolsó fűtve után mozdulni kezdett a hajó. Az asszonyok sirtak, a nevetgéző fiatalok elkomorodtak és szakállas emberek, akik addig közömbösen álldogáltak, egy könyvet elkapkodták. De az utolsó haji-

tás már a tengerbe esett. A városban kezdtek kigyulni a lámpák. A gőzös lassan esuszott odább a félhomályban, mintha lopni venné rablott emberhusterhét. Előre furakodtam a hajóorrba, ahol legtöbb volt az ember. Mind a földet, Génua gyorsan megvilágosodó amfiteátrumát nézte. Egy páran suttozva beszéltek. A sötétben ülő asszonyok, öllükben a gyermekekkel, könyökre hajtott fővel bámultak maguk elé. Az erősség mellett a hajóorrban egy magányos, rekedt szózat rivallt föl gunyosan: "Éljen Olaszország!" Odapillantottam. Egy hórihorgas öreg ember volt; öklét mutatta hazájának. Mire kiértünk a révből, éjszaka lett.

Visszatértem az első helyre, megkeresni kabinomat. Biz ez az első leszállás ezekbe a tengeralatti vendégfogadóba, sajnosan hasonlít ahhoz, mint amikor az ember cellabörtönbe lép. A kelepeforma, szűk, olajlámpa, bunda- és sósvizsagu s a hölgyek illatszeritől terhes levegőjü folyosón egy esomó lótofutó ember közé kerültem, akik az első elhelyezkedés zürzavarában levő utasok durva önzésével civakodtak a hajószolgákkal és szolgálókkal. E zürzavar közepett, egy-egy tisztáson, szemembe ötlött egy szép szőke hölgy mosolygó arca, három-négy fekete kutya, egy nyurga pap, meg egy fölmérgesített szolgáló széles képe. Génuai, francia, olasz, spanyol beszéd mindenfelé. A folyosó fordulójánál egy szerecsen eselédbe ütköztem bele. Egy kabinból tenorhang skálázása hallatszott ki. E kabinnal szemközt volt az enyim: alig tíz köbméternyi kalitka; egyik oldalán Prokrustes-ágy, a másikon diván, a harmadikon borbély-tükör, alatta a falhoz szögezett mosdótál, meg egy gyűrűkben ingadozó gyertyatartó, a melynek mintha minden ingása így csufolódott volna velem: "De bolond gondolat is volt Amerikába indulni!"

Főnt egy kis gömbölyű ablak. Akár csak egy nagy üvegszem, nem birtam róla levenni a pillantásomat, mintha csak emberi tekintet volna és gunyosan kacsin-tana rám. Meg az a gondolat: huszonnégy éjszakát át aludni e fülledt kuckóban, a forró égélj hősege és unalma közepett, rossz időkor fejjel nekirödni a falnak és hatezer mértföldön keresztül rágódni ezer bántó és szomorú gondolon... De most már késő volt a bánat. Letekintettem podgyászaimra, a melyek oly beszédek voltak e pillanatban; és végigtapogattam rajtuk, mintha hü ebeket simogatnék, otthonom utolsó hirmondóit. — Majd felfohászoktam a seregek urához: ne bánatná meg velem, hogy visszautasítottam egy életbiztosító ügynököt, aki ajánlataival kísértgetett elutazásom napján. Aztán szivemben áldással gondoltam az utolsó percig velem volt jó, hiv. barátaimra és hazám kedves tengerén ringatózva, elindultam.

ÉGESS EL!

Égess el! Kéjes tüzhálálra vágyom.
Szerelmed máglyáján adjam ki lelkem.
Hadd égjen a pogány, ki a halálon
Tul sem hisz másban, csak a szerelemben.

Szorítsatok, hogy többé fel se keljek
Ti hókarok! (s mégis lángot sugárzók!)
Hevitsd agyam, te perzselő lehellet,
Szikrázatok, ti izzó csókparázok!

Hozzad simulva, tüzhányó öledbe
Kábuljak el a mámorok hevétől
S ajkammal ajkam susterregjen egybe
A gyönyöröknek végső gyönyörétül.

Égess el! Összeomlom kebledre
Az üdvözültek csöndes mosolyával,
S hajad árnyában édesen pihenve
Elhobogok fényes szerelmi lánggal!

REVICKY GYULA.

Feje fölött holló

IRTA: LOVIK KÁROLY.

I.

A NASZÁLYI négyezer holdas birtokot az utolsó Zernyesth elhunytja után a solti gróf örökölte. Amikor az új tulajdonos, egy esős napon, bécsi palotájában, a gazdatisztek jelentéseit nézegette, a következő sajtósági tételek ragadták meg figyelmét:

Aug. 13. Garas Petinek 6 pár esizma.

Szept. 13. — 5 oldal szalonna.

Dec. 13. — 3 trombita löpor.

Jan. 13. — 2 hordó sör.

— Ki ez a rejtélyes Garas Peti? — kérdezte a gróf titkárajól.

A szekretárius böngészni kezdett az aktákban, a végrendeletben, a birtokleírásban, az inventáriumban s aztán így válaszolt:

— Garas Peti az elhunyt Zernyesth Miklós gróf ő méltósága rendelkezése alapján kapja a felsorolt természetbeni dolgokat. Ami Garas foglalkozását illeti, ez az ember szegénylegény, s nehogy emberéletben kárt tegyen, a megboldogult méltóságos úr ki egyezett vele s minden hónapban — ahogy az a multban sok úri birtokon szokás volt — bizonyos járandóságokat adott ki neki.

A naszályi nábob mosolygott.

— Hogyan? Magyarországon még vannak szegénylegények?

— Ugy kell lennie, — bölintott a titkár, — mert a gazdatisztek mind megbízható emberek, akiket a birtok átvétele után hosszabb ideig a főváros legügyesebb detektívjeivel ellenőriztettem.

— Szeretnék egyszer egy eleven szegénylegényt látni, — szölt a gróf. — Ha a jövő héten leme gyünk Magyarországra, juttassa eszembe a dolgot.

II.

Pár hét múlva a gróf, több barátja kíséretében, leutazott Naszályra. A bécsi urak és hölgyek vigan lovagoltak, vadásztak, táncoltak, s amikor egy napon már belefáradtak a mulatságba, a házigazda így szölt hozzájuk.

— Ma este olyasmit fogtok látni, ami ritkaságban vetekszik a bölénnyel. Hat órára öltözzetek jól föl, ki fogunk szánkózni a Vályu-esárdához.

— Mit fogunk ott látni? — kíváncsiskodtak a hölgyek. — Mondja meg gróf! Talán tüzijáfékot, vagy farkasvadászatot rendez?

— Nem, — felelt a háziúr mosolyogva. — Eleven szegénylegényt fogok bemutatni.

Az asszonyok elsikoltották magukat, de amikor a gróf minden látogatójának egy koromfekete Browningot nyújtott át, megnyugodtak, sőt utóbb igen mulatságosnak találták az ötletet és a ritka alkalomra való tekintettel legszebb prémjeiket rakták föl magukra.

III.

Szomjas Áron, az öreg kasznár, akinek ügykörébe Garas Peti tartozott, körülményesen elmagyarázta volt a grófnak, miként bonyolódik le a szalonnák,

lőporok, miegyebek ügye a szegénylegényekkel. A dolog így állott.

Garas Peti sohasem mutatta volt magát a kastélyban vagy a gazdatiszteknek. Évtizedes megállapodás volt, hogy minden hónap tizenharmadik napján az előirt természetbeni járandóságot kivitték a felig beomlott Vályu-esárdába (a régi híres betyártanyába), ott lerakták a küszöbre-s azzal az átadás be volt fejezve. Reggelre a löpor, vagy a szalonna vagy a esizma eltűnt: Garas Peti az éj homályában eljött érte, titokzatosan, soha föl nem ismerve, soha meg nem feledkezve a 13-iki dátumról. Az átvétel jeléül nyáron egy szál rozsmaring, télen egy zöld fenyőgaly feküdt az ivószoba ablakrácsában.

IV.

Csikorgó téli este volt, amikor a jókedvű társaság utnak indult a Vályu-esárdába. A szánok, nehogy gyanút keltsenek, csak a folyóig mentek, onnét a hölgyek és urak gyalog tettek meg az utat a üzésig; itt az ódon törzsek közé rejtőzve várták a fejleményeket.

Már kilenere járhatott az idő, mikor a behavazott síkságon lépések recsegése hallatszott, s a szomszédos nyárfák közt egy emberi alak jelent meg. Bár a főúri társaság tiz emberből állott, mégis bizonyos izgatottságot vett rajtuk erőt, az urak elővetették a Browningot s a hölgyek szorosabban simulnak gavalérjaikhoz.

Az éjjeli vándor lassan megállva, mint a pusztai róka haladt; nyilván ügyelt rá, nehogy valaki észrevegye. Egy ideig csak fekete körvonalak látszóttak a homályban, de aztán egyszerre kibujt a hold és teljes erővel vetette rá fényugarát a titokzatos betyárra.

— Ah! — kacagott föl az egyik asszony. — Hisz ez egy aggastyán!

Csakugyan, galambosz, sánta ember ballagott a havon. Alakja meggörnyedt, jobbáiban göröcsös koldusbotot szorongatott, vállára öregek bekecs borult. Az egész ember inkább árnyékhoz, mint élőlényhez hasonlított.

A gróf előbb beszánkodott, de aztán nevetett.

— Persze, hogy aggastyán! — mondta zsebreágyva Browningját. — Nekem már Bécsben gyanus volt a dolog. Az utolsó komoly szegénylegényt köztudomás szerint a hetvenes években látták az Alföldön s azóta innen-onnan negyven év mult el. Mindnyájan megöregszünk, még a betyárok is! Sőt!

Az éjjeli vándor a szavak irányára felé fordította a fejét, aztán meghökkenve állott meg. Egy pillanatil nem tudta mit csináljon, majd hirtelen eldobta bekecsét és bukácsolva, mint a megölt nyúl, a nád felé kezdett szaladni.

— Hahó! Megállj! — kiáltotta a házigazda. — Megállj! Nem bántunk!

Garas Peti azonban nem hitt a szónak. Öreg lábait sebesen

szedegetve menekült a havas síkságon, közbe ijedten nézegetve hátra.

A gróf, aki fiatal korában pompás atléta volt, hirtelen lelökte bundáját és utána iramodott a betyárnak. A hare hamar eldőlt. A patak szélén a szegénylegény megesuszott, elhukott s mire föl akart tápázkodni, üldözője már a vállára tette kezét.

— Mit akarnak tőlem? — szölt az öreg haramia összehuzva magát, mint a kutya, amikor botot lát.

— Semmit, cimbora, semmit, — felelte a gróf és talpra segítette az áldozatot. — Bejössz velünk a kastélyba és megiszol egy pohár meleg bort.

A betyár gyanakodva nézett üldözőjére.

— Nem adnak ki a pandurnak? — kérdezte, mert ijedtében hirtelen megfélekedett róla, hogy a pandurok ma már csak a vármegyeház padjain pipáznak vagy a polgármester szobáját söprik.

— Szavamat rá, hogy nem lesz bántódásod, — jelentette ki a naszályi nábob határozottan. — Egy-kettő, ülj föl a szánra a kocsis mellé.

V.

Egy óra múlva a kastély ebédlőjében ült a társaság: jókedvű urak, szép asszonyok, köztük kísértetiesen lengő hajszálakkal, viasz-sárga, barázdás arccal a naszályi, ócska szegénylegény. A háziúr nagy figyelemmel bánt ritka vendégével, maga kínálta minden tál ételből és szaporán töltötte poharába a piros bort.

Garas Peti eleinte aggodva nézett körül a nagy fényességben és folyton az ajtót leste, mikor lép be rajta a pitykés nadragu perzekutor, hogy elfogja. Amikor azonban látta, hogy semmi baja sem történik, hogy mindenki jóindulattal beszél hozzá s amikor a bor is melegíteni kezdte, az aggastyán szeme egy kissé megcsillant és halovány ábrázata — amely a megvénült saskeselyűéhez hasonlított — megélenkült.

— Tudaz-e valamit énekelni? — kérdezte a gróf vacsora után.

— Tudok, — felelte az öreg betyár megfontoltan.

— Ha van hozzá kedved, énekelj nekünk valamit, — szölt a házigazda, egy pohár tokajit tolvá vendége elé.

A szegénylegény fölállott. Egy ideig maga elé nézett, mintha gondolkodna rajta, mit daloljon, aztán lehunyta szürke szemét és tompán csengő, mély hangon énekelni kezdett:

Holló károg utam elé,
Varju követ mindenfelé.
Kezemben a csákány pereg,
De szememből könny csepereg.

A nóta hangjai lassan, mint a beteg madár, szálltak szerte a teremben. Az öreg hangja néha-néha megcsuklott, olykor a szövegéből egy-egy szó nem jutott eszébe s ilyenkor az énekes egy percre megállott, de az egész dal, — amelyben egy letűnt,

visszahozhatatlan kor dőre árnyéka bolyongott — mégis oly sajtóságosan érzelmes, oly fakón szomorú volt, hogy a társaság jókedve elszállott és a nóta befejezése után mélységes esőnd borult a teremre.

Garas Peti csöndesen állt a terem közepén, aztán kinyitotta szemét, lassan végignézett a termen, majd kihuzta magát és komoly, ünnepélyes arccal táncolni kezdett. A régi, híres betyártáncot akarta eljátni, a bákonyi ropogóst, amelyet nála különben senki se járt el a világon.

Az aggastyán tagjai azonban csak nehezen engedelmeskedtek. Sánta lába meg-megesuszott, keze remegve kísérte teste mozdulatait, arca a vergődéstől verejtékes lett. Szomorú kísértet imbolygott a teremben, hajlott le a földre és toppantott a padlóra, egy kopott árnyék, amely mintha sirdombok, néma keresztetek közt járt volna. Amikor a betyár halk, rekedtes kurjantással befejezte a táncot, az asszonyok szemén könnyesepp csillant meg.

— Igyál betyár, mulik a nyár! — szölt a házigazda, teletöltve Garas Peti kanecóját.

A fáradt aggastyán mohón nyult az ital után. A társaság üdvözölve magasra emelte föl a serleget, aztán egy hajtásra itta ki a nehéz bort, amely folyékony tüzként szaladt szét ereiben!

Oh! micsoda ital volt ez! Kemény, szilaj, mint a ménesről kipányvázott esikő; üdítő, mosolygó, mint a tavaszi erdő. Garas Peti elgondolkodott. Ivott ő már egyszer ilyen bort, de hol is, mikor is? Talán a Bácskában, a Vojnicsok birtokán, vagy Tokajon, amikor a király pinejét fölfeszítette? Nem, nem. Hopp! megvan! A Vályu-esárdában mértek ilyen jó bort negyven esztendő előtt, amikor még végig lép volt a vidék és a betyár lova zombékok, tocsogók, nádak közt baktatott. Igen, ez a testvére lesz annak a bornak, hiszen egy birtokon — természet; de amaz, amaz még ennél is jobb volt, mert a Vályu-esárdás felesége töltögette volt a poharakba.

Hej! micsoda asszony volt az! Az öreg szegénylegény szeme előtt fölillant a karsu csaplórosné alakja. Darúza a dereka, kaláris az ajka, a szeme meg a legszebb kékény, ami az egész felvidéken termelt. Kemény fehéresléd volt; ha kellett, félvállra tudta kapni a lisztes zsákot, ha kellett, kis fokosával ki verte az egész csárdát, de amikor Garas Peti a szemébe nézett, az asszony elkezdett sírni, mint a gyerek és az arca hófehér lett, mint a patyolat.

Aj! ti szép idők! hova lettek! Ti szép idők, amikor még nem volt vasút a síkságon, amikor az erdő, a lép, a rét mind a szegénylegényé volt, amikor az utonállók még nem jártak talvajlámpákkal, bicakával, amikor még dicsőség volt szegénylegénynek lenni, pandúrral harcolni, akaastóán meghalni!

(Folytatás a 7-ik oldalon.)

Éjszaka az állomáson

■■■■■■

IRTA: SIPULUSZ.

EGYSZER a késő éjjeli órákban a kocsárdi állomásra érkeztem s leszálltam, hogy ott a marosvásárhelyi csatlakozást bevárjam. Bementem az étterembe és sört hozattam, velem szemben helyet foglalt egy ur, aki már az első pillanatban nagyon ismeretlennek tetszett s csakugyan némsokára ki is sült, hogy sohse láttuk egymást.

— Hozzon még egy pohár sört! — mondám a pincérnek.

— Nekem is, — szolt az idegen.

Ránéztem.

— Uram, nem szeretem, ha ön az én mondataimból él. Mondja meg a pincérnek, épp úgy, mint én, hogy mit akar, de ne illeszkedjék hozzá az én mondat szerkezetemhez. Ne spóroljon!

Az idegen nyugodtan végigballagott, aztán így szolt:

— Uraságod nem volt azelőtt remete?

— Miféle remete?
— Hát olyan erdei remete, aki egyedül él, gombát kávézik és gyökeret oszonnál.

— Miért kérdi ezt?

— Mert ha a társaságban élne, tudhatná, hogy az, amit én tettem, a művelt emberek legszentebb jogai közé tartozik. Még egy sört! — fordult a pincérhez.

— Nekem is, — szoltam gépiesen.

— No, ugy-e! — kiáltott az idegen diadalmasan.

Lehajtottam a fejemet. A csatát elvesztettem. Az idegen az étlapot kezdte tanulmányozni s végre így szolt a pincérhez:

— Adjon egy borjuszületet, kovászos uborkával.

Kovászos uborka! Hisz ez egy ötletes ember.

— Nekem is! — kiáltottam fölragyogó ábrázattal.

— Hah! — üvöltött az idegen. Megszégyenülten estem össze.

Ujra megvert. Ez már valóságos Waterloo volt.

— No, hát beküldünk ki, kissé rosszkedvű voltam, ez az egész. Nem aludtam a vonaton semmit, — mondám engesztelékeny hangon.

— Én sem. Csakhogy én filozóf vagyok s nem jövök ki hamar a sodróból.

— Önnek még sodra is van? Boldog ember.

Ezzel kezdet fogtunk s ettünk és ittunk vidáman.

— Aludni kellene, — szolt ő.

— Ugyanabban a nézetben vagyok. Pincér, lehet itt szobát kapni?

— Lehet, bent a faluban, az Ezüst Cinegénénel.

— Mi az?

— Korcsma. Azelőtt a Nyájas bivalyhoz volt címezve, de átvette egy fiatal özvegy és nagy átalakításokat tett rajta.

— Nagy átalakításokat?

— Igen. A nyájas helyett ezüstöt, a bivaly helyett pedig cinegét íratott a táblára.

— Kár, — mormogá az idegen, a kivel kibékültem.

— Miért? — kérdém kíváncsian.

— Mert sokat megtakarított

volna, ha a bivalyt meghagyja és csupán a nyájas helyett tesz ezüstöt. Ezüst bivaly, ez határozottabb s legalább az arany borju nem érzi magát oly elhagyatottnak, mert kap egy családtagot.

Helybenhagytam e jeles mondasokat, melyek elég türethők épífelután egy órákor a kocsárdi állomás éttermében. Csakis abbéli nézetemnek adtam kifejezést, hogy bajos lesz ilyen korom sötét időben begyalogolni a faluba, a kutyák miatt.

— Instálom, a kutyáktól ne tesszen félni, — nyugtatott meg a pincér, — azok mind meg vannak kötve.

— Miért?

— Mert, instálom, négy veszett kutya kóborol a vidéken.

Abbeli nézetemnek adtam kifejezést, hogy inkább a veszett kutyákat kellett volna megkötni s nézetemet, nagy örömmre, az Ezüst bivaly elmés szerzője is helybenhagyta.

— Mondja meg holnap özvegy Ezüst Cinegénének, — fordultam a pincérhez, — hogy sajnálattal bár, de nélkülözünk kell fogadóját; ellenben itt az állomáson nem lehetne lefeküdni?

— A várótermeket meszelik; tessék azonban itt az étteremben, ezeken a fapadokon letelepedni. Egyszer már a marosvásárhelyi polgármester is fekiúrt rajta. Pedig az elég nagy ur.

Az idegen, aki kezdetben mondat szerkezetemhez simul, de aztán kibékültünk, így szolt:

— Megpróbálhatjuk a dolgot, annyival is inkább, mert van egy eszmém.

— Micsoda?

— A pad elég hosszú, aludjunk vállvetve.

— Jó.

A pincér egy kissé lecsavarta a lámpást, mi a padra ültünk s a hátunkat összetámasztottuk. Az idegen, aki a cinegét és a nyájast helytelenítette s a kivel

már korábban kibékültem, mert előzetesen összeveszttem, rögtön elaludt. Egy olyan helyen, hol az ember csak négy veszett kutyán keresztül juthat ágyhoz, elég kényelmes nyugvóhely ez is. Ebben a tudatban csakhamar magam is elszenderültem.

Meddig aludtam, nem tudom. Annyi bizonyos, hogy mikor egy idő múlva fölébredtem, csurgott rólam a verejték. A lecsavart lámpás füstölgött, nagyon fülledt levegő volt az étteremben. Ki kell mennem a friss levegőre, különben fölfordul velem a világ. Tehát menjünk ki. Az ám, ni! De hogyan hagyjam ott háló társamat? Szegény, oly jóízűen szuszogott a hátam mögött, hogy szivtelenség lett volna őt fölkelteni. Szerencsére belépett a pincér, odaintettem és suttozva szoltam:

— Nincs odakint valaki, a kinek nincs semmi dolga?

— Van egy csendőrkáplár, aki szabadságra utazik.

— Küldje be.

A csendőr bejött. Megfogta a két vállánál alvó barátomat, fölkeltem s odaintettem a csendőrt, kérvén őt, hogy támogassa vállalatunkat és aludjék helyettem tovább. A jó csendőr szót fogadott s csakhamar az igazak álmát aludta. Én pedig kisompolgoltam a perronra, hogy a lombos akácok alatt elszivjak egy szivart.

Kit pillantok meg ott, nagy bámulatomra? Háló társamat, aki mellé épp most szerződöttem a jó csendőrt.

— Micsoda? Ön itt? Hát ki az, aki ön helyett alszik?

— Egy derék buzakereskedő. S ön helyett?

— Egy jó csendőr. Nem is vettem észre, hogy ön eltávozott.

— Óh, igen diszkrétül raktam önhöz a buzakereskedőt, mert láttam, hogy uraságod roppant jóízűen alszik.

— Ugyanily finomsággal he-

lyeztem el én is a csendőrt, mert azt hittem, hogy még mindig önvét ott vállat. Miért hagyta abba az alvást?

— Mert ötletem kitünő, de a fapad kemény s a terem meleg.

— Ez az én nézetem is..
Jó darabig sétáltunk a fák alatt. Egyszerre esni kezdett az eső. Az idegen nagyot ásított.

— No, — ugymond, — én megyek vissza az ágyamba.

— Én még végigszivom ezt a szivart.

Bement. Pár perc múlva izgatottan jön vissza.

— Hallatlan, — szolt, — képzelje, a buzakereskedő nem akarja visszaadni a helyemet. Azt mondja, hogy menjek a pokolba és ne zavarjam őt. Én hálátlan kutyának neveztem őt, de ő, úgy látszik, csak a hálátlant hallotta, mert nem reflektált rá, hanem aludt tovább.

— Ez szemtelenség! — kiáltam fölháborodva, — no, gyérünk vissza.

Ott aludt a két ember édesdeden, a mi helyünkön, a mi ágyunkban! a mi ötletünkön! A düh fogott el e látványra benünket. Odaléptem a csendőrhöz és költögetni kezdtem. A jó csendőr mintha meg lett volna halva. Hiába ráztam, meg sem mozdult. Most kezdte kipihenni kétévi szolgálat fáradalmait, hát nem esuda, hogy úgy aludt, mint a tej.

Sápadtan néztem idegen kebelbarátomra.

— Biztosítom, uram, — mondám, — hogy én csak azért akartam csendőr-albérlomet fölkelteni, hogy helyemet önnek átengedjem. De látja, hogy, fájdalom, nem tehetem meg önnek ezt a szolgálatot.

— Köszönöm, uram, — felelt fogesikorgatva mondat szerkezetem elmés fölhasználója, — majd adok ennek a buzásnak, ha fölébred.

Tombolva távoztunk a perronra s némán folytattuk a sétánkat. A bitorlók bent hortyogtak.

Virradt. Megszólalt a jelzőhang, valami tehervonatot jelentve. Az inspekción tisztt fölkelt s kijött a perronra.

— Hát az urak nem alusznak? — kérdé tőlünk.

— Aludni? Hahaha? Képzelve, milyen gyalázat történt velünk.

S a haragtól remegő hangon elbeszéltek neki esetünket. A vasuti tisztt egyáltalán nem lobbant föl, hanem nyugodtan így szolt:

— Nem értem az urakat.

— Mit nem lehet ezen érteni? — förmedtünk rá.

— Az étteremben még három olyan hosszú pad van. Minek tehát fölkelteni azt a két alvót? Ültek volna egy másik padra s ujólag vállatvetve aludtak volna tovább.

— Mi, micsoda, mit beszél! Hm! Tökéletesen igaza van.

Egymásra néztünk ismeretlen kebelbarátommal s e pillanatban mindegyikünk számára tartotta önmagát. De a másikat is! — s ez a tudat némi vigasztalásunkra szolgált.

A KÉT FALÁB

Az Oktogon felé, nem tudni honnét,
Jött sántikálva két falábú honvéd,
Zenélő-szögő vig vasárnap este
A két falábú mankón jött be Pestre
Es billegett és botlott, mint a báb,
A két faláb, a két faláb.

Egy kis cseléd jött a Sziv utca táján,
Száz ránc riaszt a pöttyes rokokóján,
Ost' elshant mellettük mint a szellő,
Az isplángi szép selyem cipellő —
Es fodrokat is látott még alább
A két faláb, a két faláb.

Suhogva ment a kisfiány, mint a dáma,
S a két falábú honvéd ment utána:
Lihogva futva, megreccsenve, nyugva,
Versenyt futott a két legény zörögve,
Hogy, — jaj, — melyik ér hozzá hamarabb...?
A két faláb, a két faláb...!

A kis cselédnek volt jó lába kettő
Es gyorsan eltűnt. Egyik se lett ő.
A bot megint a régi táncra koppant
Egymásra nézett két falábú rokkant
Es szolt az egyik csendesen: "Na ládd,
A két faláb, a két faláb..."

Ó szent atyám, ó szent atyám, te boldog,
Gondold meg és fontold meg ezt a dolgot,
A két erős karoddal fogd fel őket,
Hogy fölébball is elérjék a nőket,
Mert Golgotádon sírva néz ma rád
A két faláb, a két faláb.

EMÓD TAMAS.

Volt valami napi kötelessége s ez ágen szo-
A többiek is elindultak. Mindenkinck
develni.

Ke teljesíteni, a nemzet jövő reményességét
hadt s együtt elindultak szent kötelesség-
barátját, aki egy széken keresztüldítve a
A szomszéd szobában felbáthta Vinco
nar. — Iskolába, előadásra.

— Hova! — sőtödött meg az öreg ta-
csendőrszázados.

— Hova, hova, öregem? — kérdezte a
Bodonyi bácsi s vette a kalapját.

Pont háromnegyednyolckor felállott
deje!

tek Nagykunkegyekégyházaan száz eszen-
pos muira van kitatas, amlyet nem pipat-
számára. Ez már igen, itt olyan háromna-

tele viceket eresztetek meg a mai kabare-
Az urak tovább kártyáznak s minden-

csak ezt az egy példányt nyomták ki.
hogy ebből a számból elővigyázatból már

na csak betelefontalni! — Ambar jól tudta,
szokott s hájást — milyen nagyszerű volt

— Erre volna jó a telefon, — ismételte
tek a nyomdaba.

koda össze Kornyá ur a papját. — Sie-

— 133 —

— 134 —

kell, akkor kész a jeles szám. Nem vállal-
kozna rá, tanár ur?

— Könyörgöm, én nem értek a késdo-
háláshoz.

— Nem is kell alihoz magának érteni.
Magának nem lesz semmi dolga, egy szót
nem kell szólnia, meg se kell mozdulnia,
csak épen hogy a neve ki legyen nyomtat-
ta az enyém mellett, vagy épen ezt resteli?

— Ó, kérem alássan.

— Na hát akkor. Aztán eldaloljuk a
Száz szál gyertya, száz itce bort. Ugy, hogy
a publikumból mindenki a kezébe vesz egy
szál gyertyát, meg egy üveg pezsgőt s a
szám addig tart, míg vége nincs az üveg-
nek. Vagy ez se jó?

— Dehogy nem, — kacagott a társa-
ság.

— Bodonyi bácsi mindjárt két üvegre
is vállalkozik — heccelődött izetlen pa-
rasztvicoel a szögletesfejű tanító.

— Majd én kirendelem a csendőreimet,
— azok is megteszik ebbe a magukét, —
szólt viccesen a százados.

— Aztán kihozatunk Debrecenből egy
orfeum-truppot, majd táviratoztok érte, az
a többit elüti...

— Nagyszerű, kérem alássan — kap-

— Hát kérem alássan, ennek az volt az
higgadtan vonta le a következtetést:

A tanító bácsi kedélyesen saját ma-
gára hertelt a becsmolésben, de a szöke ur
Hozz csak anyjuk egy órossal!

beleptek, a második szava ma a volt, hogy:
ablaka alatt, hogy be ne hítja őket, mert ha
kérem, hogy a jó komák bujva mentek el az

jjedübe! Megint voltak olyan boros gazdák,
neki szólt, mingyan elhatta a sivas. De
csak azt mondta az apja: Anyuk, aggy-

igen, a volt. A, kérem, ha a gyereket sirt,
— No hát erös nem volt, de satanyu, az
— Elhiszem, jó erös bor lehetett.

meg se igen latszott rajtuk.
ber egy éceaka két akot bevett belöle, oszt
is kellett ár: megittuk. Háj, kérem, öt em-

val ugyan nem mentünk messzire. De nem
— No, ára, az csak nem igen volt. Av-
— Es mi volt az ára?

hatvan akó bor, kérem, egy darab szöön.
Milyen borok teremtek itt, kérem, ötven-
ves. Megette a filoxera a szööt, punktum.

tó — nem ér az semmit, az a nagy törek-
szögletes fejű, butykos orru, helybéli taní-
— A, kérem, — mondta a szönte negy-

egy alacsony, vaskos kopos tanítóval.
ban, a helybéli bortermelésről vitakozott,

— 130 —

— 131 —

oka, hogy bő termő fajok voltak ültetve,
de amelyek ezen a vidéken nem érnek be;
sűrűn voltak ültetve, a kapa csak épen el-
fért a tökéek közt, a lombzat oly sűrű volt,
hogy a közé napsugár, melegség nem ha-
tolt, ami a fürt fejlődését, beérését előmoz-
ditotta volna. Így lett aztán a fürt savanyu,
hogy a gyermekeket ijesztgették vele, a bor
pedig olyan, hogy tartottak a vele való
megvendégléstől, a tanító urak pedig így
voltak képesek hihetetlen mennyiséggel
birkózni meg a gyenge karcosból. Ha az én
tanácsaimat megfogadják és a szööt 120
centi töke- és sortávolságra ültetik...

— Á, kérem, tiszta földpocsekölés vóna!

— És olyan fajokat ültetnek, ami ide
való s nem mindenfélét, mint az olyan
gazdák szokták, akik csak árjegyzékből is-
merik a szöölőfajták hírét, mint a katona a
kávét, hát akkor olyan boruk lesz, hogy a
tanító urak egy litertől is füttyre kapnak!

— Á, kérem, mesebeszéd. A föld hoz-
za ki a termést! Láttuk a filoxera előtti
időkben. Nem is kell itt senkinek, ingyen
se, nem mozdul itt meg senki az új fajta
vesszőért, ripáriáért...

— Nem, kérem? Épen tegnap hallot-
tam, hogy némelyik atyafi annyira mozog,

Az első portré

IRTA: BRÓDY MIKSA.

LÁSSA, — szolt hozzám Kenessey Bálint, a rajztanár, — mi mind a ketten bukott emberek vagyunk. A tehetségesek elrugtak maguk mellől s mi hanyatthomlok zuhanunk lefelé. Ön még kapaszkodik vissza, de mit ér vele! Sziklába vagdossa a körmeit s azok szakadoznak le az ujjairól. Én végigterültem a völgyben s nyugodtan heverek a földön. Nem vágyódom felfelé. Megélek.

Csakugyan igaza lehetett a rajztanárnak. Mert már ott tartottam, hogy ez a magával való összehasonlítás sem igen fáj nekem. Valamikor egy műteremben kopogtattunk a halhatatlanság kapuin, szidtuk az öregeket és kacérokodtunk a dicsőséggel. Lassanként feloszladtunk a semmibe, azzal a különbséggel, hogy Bálint belenyugodott, míg én tovább folytattam a meddő munkát. Utánoztam a különféle iskolákat, aszerint, amint egyik vagy másik emléke iltet meg az agyamat, aztán semmi... Az emberek, a barátaim, a fülemben ordították: "Pusztulj! tehetségtelen ember vagy!" Én nem hittem nekik... Ma már kezdek kétkedni önönmagamban...

— Tanuljon tőlem, — folytatta Kenessey. — Én már meghaltam, de épp azért nincsenek fájdalmam. Megnősültem, pont. Aki megnősül, annak pont! Ne hagyja magát fojtogatni a tehetségesektől. Azok rossz emberek. Aki tehetséges, az rossz ember. Maga nem való közéjük. Magának van szíve. Lássa én megnősültem, én most boldog ember vagyok!

Mindezt szurósan, majdnem megvetőleg mondta. Kicsit mégis bosszantott a dolog, mert mint ha kis jóakarát is lett volna benne. Tehát meggyőződés volt! Magához akart lerántani. Mit akar tőlem ez az ember!... Magához akar alázni, pedig az százszorta elkeserítőbb, mintha mások elrugnak maguktól... Mert az ilyenben jóakarát is van.

— Bátran meglátogathat! Kap jó ebédet, bort is kap... Mióta nem ivott jó bort? Nono! Csak ne szégyenkezzék! Én tudom, hogy az efféle kis piktorok nem igen jutnak jóféle borhoz... Legfeljebb szilvóriumot iszik... Elsápadtam a méregtől. Gorombáskodni kezdtem:

— Menjen a pokolba! Mit akar tőlem? Kell is nekem a maga bora! Ugy látszik, az irigység beszél magából! Mert tudja, hogy művész vagyok!

Éreztem, hogy cseppet sem voltam meggyőző és csupán olyan valamit mondtam ezzel, mintha azt mondtam volna: "ma szép idő van!" Nevetni kezdett. Nem rosszindulatulag, szívből kacagott, talán azért, mert ostobát mondtam, talán azért, mert ki akart engesztelni.

— No jó, jó! Nem kell haragudni. Az ember csak beszél valamit, ha találkozik az ismerősével.

Kedélyeskedni kezdett:

— Hát szép idők is voltak azok régen. A józsefvárosi kis-

koresma... persze maga nem is tudja, hogy az Ilonkát feleségül vettem...

Eszembe jutott Ilonka. Vörös hajú lány volt, modell. Nappal az ateliében volt, este velünk jött a józsefvárosi koresmába. Amikor modellt állott, lebontotta a haját, amely a térdéig ért. Hófehér testére a haján még tört nap vörös foltokat és vonalakokat rajzolt, a térdén alul pedig egy sárgás-vörös folt volt az egész lábszár. Nem volt több tizenhat évesnél, most lehetett harminc.

— Még most is szépaszony. Magáról sokszor beszélünk. Emlékszik-e, hányszor volt jelenetünk maga miatt. Egyszer épp akkor toppantam be a műterembe, amikor magát megcsókolta... Ne szakítson félbe! Tudom, hogy nem volt semmi maguk között, de én féltékeny voltam. Hát amikor összeveszttem vele és két napra eltűnt. Maga sem jött haza két napig. Persze, akkor sem történt semmi hütlenség, csak ugratni akartak...

Fürkészőleg nézett rám, mintha most is a lelkembe akarna behatolni. Ugy látszik, nem volt egészen nyugodt a lelkiismerete. Szerette volna, ha még most,

tizenöt év múlva is, megnyugtathatnám a féltékenységet. Engem azonban csakugyan nem érdekelt a dolog s őszintén megvallva nem igen emlékeztem bizonyos részletekre, amelyek akkor, amikor két napig nem kerültem a műterembe, történtek.

Boszankodni kezdett. Látta, hogy nem bírok felmelegedni s rosszkedvű maradok.

— Vaesorázott már? — kérdezte. — Ne sértődjék meg... de nagyon-nagyon szeretném, ha most eljönne hozzánk. Ilonka boldog lesz, hogy egyik régi jó ismerősét viszontláthatja. No, ne bolondozzék, jöjjön!

Megfogta a karomat s erőszakkal cipelt magával... Az utcaán valósággal feltűnést keltett, a hogy vonszolt néhány lépésnyi távolságig s én végül engedtem.

Négyszobás lakásban lakott. A szobák sok izléssel voltak butorozva, csak épp valami felfuvalkodottság látszott meg rajtuk. Róluk olvastam le, hogy mért vagyok én itt. Bálint a tehetős módját akarja előttem fitogtatni. A falak tele voltak aggatva azok a portrékkal, amelyeket Bálint valaha és most is a feleségéről és másokról pingált.

A vörös nő eleinte sehogy sem

akart rám emlékezni s aztán is nagy önmérséklettel örvendett a viszontlátásnak. Hideg volt és egész vaesora alatt közömbösen nézett rám sárga szemével.

Bálint ebben kezdett felmelegedni; bort ivott. A száraz ravaszága feloldódott benne s ostobaságokat beszélt.

— Mintha idegenek volnátok, úgy ültök itt egymás mellett. Mintha nem az Ilonka portréjával szereztet volna első, — majd nem egyetlen sikeredet... Persze te jobban megláttad rajta a piros napfoltokat, mint én, de ha nem csalódom, az angolok szemével nézted, a prerafaeliták piros napsütéses képén át... Én még akkor keveset láttam belőtek... Most azonban egész gyűlölettel van a leggyönyörűbb fametszetekből...

Még csak nem is szégyeltem magam, ahogy ezt az alávalógót a szemembe vágta; annyira részeg volt, — a felesége pedig, ahogy ott ült mellettem öregén, hervadtan, megüvegesedett ostobaságával a szemén, teljesen közömbös volt előttem...

— Ha akarod, — folytatta Bálint, — megmutatom neked a legszébbeket. Majd behozom őket... Nem voltam kíváncsi rájuk, de hiába szabadkoztam. Bálint felkelt s a szalonba ment. Az ajtót betette maga mögött.

A vörös asszony megfogta a kezemet. Meghökkenve néztem fel rá. Mit akar?... A szemében felolvadt az iménti merevség. Vajjon mit akarhat?

— Nem kellett volna megjárnod! — sugta. — Többet soha ne jér!...

Azt hittem, megőrült.

— Ugy-e, nem gyűlölsz most már, mert az övé lettem!...

Magához rántott és megcsókolt. Öreg volt, az arca ráncos, a teste hervadt. Én ijedten ugrottam fel a székemről. Ö gyengéden nézett rám. A férj belépett, néhány könyvvel a kezében. Semmit sem vett észre. Az asszony arca ismét megmerevedett...

Aztán fávoztam. Az utcaán sokáig gondolkodtam, tündöttem az egész jelenet fölött. Eszembe jutott az a két nap is, amelyet tizenöt év előtt együtt töltöttünk egy budai szállodában. Isténem! egy modellel, aki még viruló szépsége korában sem jelentett egyebet előttem, mint kétnapos szórakozást. A harmadik napon még csak annyi szenzációja sem maradt lelkemben ennek a szerelemnek, hogy a barátom menyasszonyáról volt szó. A harmadik napon vége volt a dolognak. Örökre vége! És ez az asszony tizenöt éven keresztül mint véres tetemet hordta magában ezt a szerelmet.

És hordja ezentúl is. És most, hogy nincsen a közelemben és nem fogom többé látni magam előtt, úgy tűnik fel előttem, mint az anya, aki elrejté halott magzatát, hogy ei ne vigyék föl. Egy vérszinű asszonyt látok, aki égő paraszat szorit a kezében és az arca olyan nyugodt, mintha meghalt volna.

Feje fölött holló

(Folytatás a 3-ik oldalról.)

— No, öreg — szolt a házigazda, — most szedelőzködjön szépen össze és menjen békességgel haza. Isten áldja meg!

Garas Peti fölkel, illetlenül megcsókolta az asszonyságok kezét s aztán érzéletes lélekkel vágtat neki a sikságnak.

VI.

A vén zsvány lassan baktatott a naszályi lapályon, amely csöndes hófelhőkbe burkolódott. A bortól nekítüszedett emlékezőtehetséggel Garas Peti sorba visszaemlékezett azokra az eseményekre, amelyek vele e síkon hajdan lejátszódtak. Itt állt az öreg fűz, amelynél egymaga foztotta ki a bertóti tanyáról visszazáruló vicispánt, nótáriust és fiskálist; itt a Krisztus-feszület, amelynél golyót kapott a tüdejébe, úgy, hogy a szentkép oszlopa, imapadja tele lett vérrrel; itt az öreg hárs, amelyre a stárium legjobb cimboráját, Fekete Bandit akasztatta föl és itt, itt a Vályu-esárda, ahol a csaplórosné esténként türelmetlenül leste a szegénylegény érkezését.

Milyen más világ volt! Ha még egyszer visszatérne, ha legalább egy órára újra daruszörű paripáján ülhetne, perzekutorokkal harcolhatna, ha még egyszer úgy el tudná járni a kopogást, mint Rózsa Sándor idejében, ha még egyszer megpörgethetné híres fokosát, amelynek pusztá emítésére libabőrös lett a pandurok háta! Beh sokért nem adná, ha még egyszer élhetné életét!

Az uton szánkó csilingelése közeledett. A lovak léptei szaporán kopogtak, nyilván valami uri fogat lehetett, amely mulat-

ságról iparkodott haza. Hajdan az ilyen szánkók nem jutottak simán a kuriáig!

A vén betyár szeme villant egyet; a következő percben Garas Peti már az utszéli százados tölgy mögött húzódt meg. Ott állt dobogó szívvel, elfulladó lélekzettel, égő ábrázattal és várt, várt, amíg a szánkó közelebb jött. Amikor az alkotmány már csak husz lépésnyire volt tőle, a szegénylegény, minden erejét összeszedve, hirtelen kihuzta magát, kiugrott az utra, elkapta a nyerges gyeplőjét, megforgatta fűzfahusángját és elkiáltotta magát:

— Pénzt vagy életet!

A szánkóban valaki sikoltott, aztán egy pisztoly dördült el.

A következő percben Garas Peti fölfordult és a hóban rángatózni kezdett.

— Nini, hiszen ez a mi esti vendégünk, — szolt egy, a szánról leugró ur, aki sápadt volt, mint a fal.

— Csakugyan, — hagyta helyben a gróf. — Érdekes dolog. Hetvenéves korában, sántán, benn még kedve volt szánokat megtámadni. Nyilván becsipett a piros bortól. Szegény ördög!

— Így elrontani a mulatságunkat, — vélte egy hölgy. — Ugy örültem az éjféli szánkózásnak és most vége. Rémélhetőleg nem történt baja?

A hold teli fényvel sütött rá a hóban fekvő zsványra, aki egyre lassabban mozgott s aztán káromkodott egyet.

A lövés zajára egy varjú fölébredt és magasan felröpülve, panaszosan káromgni kezdett.

Az új dal

IRTA: SCHMITZLER ARTHUR

Tavasszal visszajött, de Ladenbauerékhez nem ment el. Nem tudta magát rászáni. Természetesen napról-napra kevesebbet gondolt a leányra és elhatározta, hogy egészen elfelejti. Hiszen nem ő volt az első és az egyetlen. Nem is hallott semmit róla, mindjobban megnyugodott és valami megmagyarázhatatlan okból azt gondolta, hogy Mária falun lehet rokonainál, akiket gyakran említett.

Ekkor, tegnap este, — ismerősöket akarván felkeresni, kik a közelben laktak, — a véletlenség folytán éppen ama korecsma előtt haladt el, amelyben a Ladenbauer társaság játszani szokott. Gondolataiba merülve, már majdnem elhaladt előtte, amikor észébe ötlött a sárga plakát, tudta, hogy hol volt és még mielőtt egy szót is olvasott volna, átnyílt valami a szívében. De aztán, amint fekete és vörös betűkkel maga előtt látta "Ladenbauer Máriának, más néven: a "fehér rigónak" első fellépése betegsége után", szinte úgy állott ott, mintha megbénult volna. És már abban a pillanatban ott állott mellette Rebay, mintha a földből nőtt volna ki: fehér kocós fejével, kalap nélkül, kopott fekete cilinderevel kezében és egy friss virággal gomblyukában. És üdvözölte Károlyt.

— Breiteneder ur — no de ilyet! Nemde ismét szereneséltet bennünket ma este? Mária kisasszony oda lesz a boldogságtól, ha meghallja, hogy a régi barátok mégis gondolnak rá. A szegény leány! Sok bajunk volt veie Breiteneder ur, de most lábra állt.

Aztán még sok mindenről beszélt és Károly meg sem mozdult, bárha a legjobban szeretett volna nagyon messzire lenni onnan. De hirtelen valami remény ébredt fel benne és azt kérdezte Rebaytól, hogy vajjon Mária teljesen vak-e, vagy legalább mégis, nem lát-e halványan valamit?

— Halványan, — felelte a másik, — mi jut észébe, Breiteneder ur!... Semmit sem lát, semmit!

— És ezt valami különös vidámsággal mondta.

— Minden szénfekete előtte... de majd meg fog győződni róla, Breiteneder ur és mindennek meg van a maga jó oldala... ha ugyan szabad ezt mondani — és micsoda hangja van a leánynak, szebb, mint valaha... Na majd meglátja, Breiteneder ur. — És jó — csupa szív... Még barátságosabb, mint amilyen azelőtt volt. Na hiszen ismeri — haha!

— Óh, ma többen is eljönnek, akik ismerték... persze nem olyan jól, mint ön, Breiteneder ur; mert most már természetesen vége van bizonyos dolgoknak. De hát majd visszajön az is! Ismerem egyszer egy nőt, aki vak volt és ikrei születtek — haha! — Nézze csak, ki van itt, szolt hirtelen és Károly ott állt vele a pénztár előtt, amelynél Ladenbauer né ült. Ladenbauer né pöf-fedt volt és sápadt és szótlanul nézett reá. Jegyet adott neki,

Károly fizetett és alig tudta, hogy mi történt vele. De egyszerre hirtelen tört ki belőle:

— Ladenbauer né kérem, az Isten szerelmére, csak Máriának ne szóljanak... nem kell szólni Máriának... nem kell megmondani, hogy itt vagyok! Rebay ur, semmit sem szabad szólni neki!

— Jól van, — szolt Ladenbauer né, — és már is a többiekhez fordult, kik szintén jegyet akartak.

— Tölem egy betűt sem hall, — szolt Rebay. — De az lesz aztán a meglepetés! De hát csak velünk tart? Nagy ünnepély! — hohó! Van szerencsém, Breiteneder ur.

— És azzal eltűnt. Károly áthaladt a megtelt termen és a kertben, mely annak közvetlen folytatása volt; egészen hátul helyet foglalt egy asztalnál, amelynél már két öreg ember ült, egy asszony és egy férfi. Nem szoltak egymáshoz, csak némán nézegették az új vendéget és szomorúan bólintottak egymásnak. Károly ott ült és várt.

Az előadás megkezdődött és Károly újból hallotta a rég ismert dolgokat. Csak hogy úgy rémlett neki, mintha minden sajtáságosan megváltozott volna, mert sohasem ült olyan messzire a dobogótól. Először Rebay karmester egy ugynevezett nyitányt játszott, amelyből Károly csak egyes erősebb akkordokat hallott, aztán elsőnek Ilka magyar énekesnő lépett fel és piros ruhában, sarkantus eszímában magyar dalokat énekelt és csárdást táncolt. Ezután Wiegel-Wangel komikus humoros előadása következett; esziz-zöld színű frakkban lépett fel és közölte a közönséggel, hogy éppen most jött meg Afrikából és mindenféle értelmetlen kalandot beszélt el, a melyek azzal végződtek, hogy nőül vett egy öreg özvegyet. Aztán Ladenbauer ur és Ladenbauer né duettet énekeltek, mindketten tiroli kosztümben. Utánuk piszkos fehér Clown-öltözékben a bolondos kis Jedek lépett fel, aki előbb jongleurműtáványokkal kedveskedett, közben pedig tágra nyílt szeméit révedezve jártatta körül a nézőközönségen, mintha keresne valakit. Azután tányérokat állított fel sorjában maga elé és fabottal egy indulót ütött ki rajtuk, az-

tán jöttek a poharak, amelyeknek szélein nedves ujjakkal bánatos keringőt játszott el. Közben a tető felé nézett és boldogan mosolygott.

Miután belépett, Rebay ünnepélyesen csengő hangon ismét játszani kezdett. Suttogás hatolt a teremből a kertbe, az emberek összedugták fejüket és hirtelen ott állott Mária a dobogón. Atyja, aki felvezette, rögtön visszavonult és ő egyedül maradt ott.

— És Károly látta, amint ott áll, édes, sápadt arcával, kialudt szemével; egészen tisztán látta, hogy mint mozdult meg előbb ajka és hogy kissé mosolygott. Anélkül, hogy észrevette volna, felugrott székről, a zöld lámpához támaszkodott és félelmében, meg mély részvételében majdnem felkiáltott.

— És Mária énekelni kezdett. — Egész idegenszerű hangon, halak, sokkal halkabban, mint előbb. Az a dal volt az, melyet mindig énekelt és amelyet Károly legalább már ötvenszer hallott, de a hang csodálatosan idegenül csengett előtte és csak mikor az első refrain jött: "Fehér rigónak" hívják otthon és az üzletben is — csak akkor érezte úgy, mintha a hang csengését felismerte volna.

Mária énekelte mind a három strófát. Rebay kísérte és rendes szokása szerint olykor szigorú tekintettel nézett fel reá. Mikor a dalt befejezte, hangosan zugott fel a taps. Mária mosolygott és meghajolt. Anyja a három lépésen feljött a dobogóra, Mária karjaival a levegőbe kapott, mintha anyja kezét keresné, de a taps oly erős volt, hogy rögtön el kellett énekelnie második dalát is, amelyet Károly szintén legalább már ötvenszer hallott. A dal így kezdődött:

"Falura megyek ma a babámal..."

— És Mária oly boldogan szegte fel fejét és oly könnyedén hajladozott ide-oda, mintha valóban babájával menne a rétre és látná a kék eget, a zöld mezőt és táncolna a szabadban, amint azt a dalban elbeszélte. És aztán elnekelte a harmadikat, az új dalt.

— Ime egy kis kertéske, — szolt Rebay ur és Károly összereszent.

Fényes nap sütött, messziről ragyogott az utca, köröskörül minden élt és fénylett.

Néhány óra a balatoni révészek között

(Folytatás az 1-es oldalról)

Érő élet maradt volna odaient a vizen az egyszerű, szófalan, igénytelen víziemberekkel, akik nem tudnak egyebet az egész világról, mint az evezők, vagy a halak, odaient a hullámokban. Az ifju János apostol, a rongyos katona és a többiek, akik egy órahossznyira úgy megszépültek, megnemeasdték a nagy ut mé-

Tyein: elmaradnak a setétségben. A bibliai esendet az evezők boldog hintáját, a hajó megszokott nyikorgását felváltja a sanda országuti élet; a fájdalom és bánat, e két füttyörésző szegénylegény kapaszkodik fel a kocsira az első emberi háznál. A halszemű bibliai emberek helyett esigavonal alaku szemek jönnek szemközt az országuton.

— Ide be lehetné térni, folytatta Rebay, — egy pohár borra; már nagyon is megszomjaztam, — ma aztán forró nap lesz!

— De még milyen! — szolt valaki mögöttük.

Breiteneder hátrafordult... Hogyan, hát ez is utánam szaladt?... És vajjon mit akar tőlem!...

A bolondos Jedek volt; soha sem hívták másként, de bizonyos volt az is, hogy a legközelebbi időben komolyan és tökéletesen megbolondult. Néhány nappal ezelőtt hosszú, sápadt feleségének életére tört és igazán érthetetlen volt, hogy hogyan hagyhatták szabadon járnivalóját. Most törpe kicsiségében ott settenkedett Károly körül. Sárgás arcából a távolba meredtek érthetetlenül vidám szemei, fején az egész városban ismert kopott, tollas, puha szürke kalap volt, kezében vékonyka kis botot tartott. És ekkor hirtelen a többiek elé kerülve, beugrándozott a kis vendéglő-kertbe, helyet foglalt a kis fapadon, mely az alacsony házacskához volt támasztva, botjával hevesen verte a zöldre festett asztalt és a pincér után kiáltott.

A másik kettő követte őt. A zöld farács hosszában, a fehér utca tovább húzódott felfelé, kis szomorú villák előtt és az erdőnél ért végett.

A pincér bort hozott. Rebay cilindert az asztalra tette, fehér hajába kapott, aztán rendes szokása szerint kezeivel végig dörzsölte sima arcát, Jedek poharát félre állítva, áthajolt az asztalon Károlyhoz.

— Csak nem estem a fejem lágyára Breiteneder ur! Tudom mit teszek!... Már mér lennék én az oka?... Tudja-e, hogy ifjabb éveimben kinek irtam kuplékat?... Matras-nak!... És ez nem esekélység! És feltűnést keltek! Szöveget, zenét, mind én szerzettem! És hányat tetek bele más darabokba!

— Hagyja békén a poharat! — szolt Jedek és magában vihogott.

— Kérem, Breiteneder ur, — folytatta Rebay és ismét eltolta maga elől a poharat. — Hiszen ön ismer és tudja, hogy én tisztességes ember vagyok! És az én kuplémban sohse fordul elő semmi illetlenség, semmiféle trágárság!... És azt a kuplét, a mely miatt az öreg Ladenbauer akkoriban elítélték, más irta... És ma már hatvannyolc vagyok Breiteneder ur és ez már valami! És tudja mióta működöm a Ladenbauer társaságnál?... Akkor még élt az öreg Ladenbauer Ede, ki a társaságot alapította. És a Marit ismerem már születése óta. Huszonkilenc éve vagyok már Ladenbaueréknél, — a jövő márciusban jubilálok... És én nem loptam az én melódiáimat — mind az enyém, valamennyi az enyém! És tudja hányat játszanak azóta a verkluben?... Tizennyolcat! Nem igaz, Jedek?

(Folytatjuk.)